

Zpěvy

od Žluté

řeky

VYŠEHRAĐ

KNIHA VYCHÁZÍ
V ROCE 80. VÝROČÍ ZALOŽENÍ
NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRAD
| 1934 – 2014 |

Translation © Jaromír Vochala, 1986

ISBN 978-80-7429-199-9

Od prvního vydání tohoto výboru staré čínské lidové poezie uplynulo již téměř třicet let. Původně měly Zpěvy od Žluté řeky vyjít v nakladatelství Československý spisovatel, nakonec vyšly v roce 1986 v nakladatelství Práce a zaznamenaly velký čtenářský ohlas. V témže roce obdržel PhDr. Jaromír Vochala, CSc. za překlad a uspořádání této sbírky nakladatelskou cenu.

Čtenářský úspěch starých čínských básní a písní není v kontextu tehdejšího zájmu o čínskou poezii nijak překvapivý. Zejména Mathesiovo umně zprostředkované vnímání staré čínské poezie nacházelo příznivou odezvu nejen u české čtenářské obce, ale i v literárních kruzích. A okouzlená čtenářská veřejnost přijímala se zájmem a očekáváním každý nový interpretační počín v této oblasti. Podmanivý půvab parafrází staré čínské poezie pomáhal v šedi denního života povznášet ducha, osvobodovat od zažitých stereotypů a vyvolávat pocity krásy.

Vysoce pozitivní vliv starých čínských básní a písní na duchovní život jedince a celé společnosti velmi oceňoval již před mnoha staletími i Konfucius, když hovořil o etickém a estetickém působení Knihy písní na lidskou duši. A působivost starých čínských básní se v minulém století s větším či menším úspěchem snažili vystihnout jejich interpreti u nás i ve světě – v závislosti na tom, jak zdařile dovedli využít estetických prostředků svého rodného jazyka k vyjádření specifických estetických rysů originálu. Populární překlady a parafráze staré čínské poezie měly patrný inspirující vliv na českou básnickou tvorbu řady generací.

Přestože je dnešní společenské klima po všech stránkách odlišné – vévodí v něm střízlivost ducha, pragmatismus, moderní

- (8) technologie s elektronickými čtečkami – , síla poetického vnímání světa neznámých básníků starověku jistě najde i dnes své vyznavače a dokáže svou prostou krásou oslovit i některé z těch, kterým dnešní doba nabízí zájmy zcela jiné povahy.

授毒
十竹齋寫

*Nad stavem tkalcovským
Mu-lan se naklání,
vůkol se rozléhá
hlomoz a klepání.*

*Hluk stavu náhle zmlk,
světnice utichla,
jen Mu-lan u okna
tiše si povzdychla.*

*„Copak je, děvenko,
co máš za trápení?“
„Neboj se, maminko,
tvé Mu-lan nic není!“*

*Velký chán chystá však
válečné tažení
a začal verbovat
vojáky po zemi.*

(76) *Já svitky s rozkazy
včera jsem viděla,
že tam i otec je,
vím jistě docela.*

*My doma nemáme
jinocha vzrostlého,
mám jenom sestřičku
a bratra malého.*

*Koně a výstroj chci
sama si opatřit,
do služby vojenské
za otce nastoupit!“*

*Potom si na trhu
koníka koupila,
bič, sedlo, ohlávku,
koně hned strojila.*

*Ráno se se svými
drahými loučila,
u žluté řeky pak
první noc prožila.*

(77) *Neslyší, jak teskní
rodiče předrazí,
jen hukot dravých vln
v spánku ji provází.*

*Časně za svítání
dál se zas ubírá,
večer až v klínu hor
oči své zavírá.*

*Neslyší rodičů
tesklivé volání,
jen koní nepřátel
tlumené zaržání.*

*Do vřavy válečné
vrhá se s vojáky,
jak vítr zdolává
hory a průsmyky.*

*Mrazivý severák
zbraně v led promění,
studeně leskne se
železné brnění.*

(78) *Přemnohé z přátel svých
v bitvách zlých poztrácí.
Po letech Mu-lan se
domů zas navrací.*

*Nejdřív však císaři
složit jde poklonu.
Syn Nebes hrdinku
zve k sobě, ke trůnu.*

*Za věrné služby jí
medaile udělil,
zlatem a penězi
bohatě odměnil.*

*Mocný chán táže se
hrdinky na přání.
Mu-lan mu odpoví
bez chvilky váhání:*

*„Úřady, hodnosti –
to není pro mne svět.
Chci jenom velblouda,
domů se vrátit zpět!“*

(79) *Když slyší rodiče
o jejím příchodu,
jdou spolu naproti
dceřině průvodu.*

*Sestřička když slyší,
že Mu-lan vrací se,
usedá k zrcadlu,
líčí a strojí se.*

*A bratr když slyší
tu velkou novinu
z vepře a kůzlete
chystá hned hostinu.*

*Zas dívčí pokojík
vlídně ji přivítá,
i lůžko netknuté,
jak když šla do světa.*

*Pak plášť svůj odkládá
i oděv vojáka,
do dívčích šatů svých
znovu se převléká.*

(80) *K zrcadlu usedá,
vlasy si sčesává,
šperky a ozdoby
do nich si vetkává.*

*A když pak z pokoje
vyšla za přáteli,
řeč všichni najednou
úžasem ztratili!*

*Po dvanáct dlouhých let
šli z boje do boje
a nikdo netušil,
že Mu-lan dívka je!*

*Když v houfu králiky
oko tvé sleduje,
rozpozná, kdo je on,
a kdo z nich ona je?*

str.

- 9 **Knih písni** (Š' ťing) – nejstarší čínská sbírka básní z 11.– 6. stol. př. n. l. Obsahuje celkem 305 básní, jež jsou rozděleny do tří oddílů: kuo feng (místní nápěvy), ja (ódy) a sung (hymny). Kuo feng jsou ve své velké většině lidové písně z patnácti států a oblastí severní Číny. Jsou nejvýznamnější částí Š' ťingu a jsou také v této sbírce nejpočetněji zastoupeny (160 básní). Oddíl ja se dělí na ta ja (velké ódy) a siao ja (malé ódy); autorství většiny skladeb z oddílu ja se přisuzuje aristokracii. Oddíl sung se dělí na tři části: Čou sung (hymny Čou), Lu sung (hymny Lu) a Šang sung (hymny Šang); rovněž tato část sbírky je pravděpodobně dílem tvůrců z řad aristokracie. Básně Š' ťingu mají zpravidla čtyřslabičný verš a až na nepatrné výjimky jde rovněž o rýmované skladby (pouze sedm básní z oddílu sung nemá rým). Do tohoto výboru byly zařazeny pouze lidové písně z oddílu kuo feng
- 13 **Odkudsi z ostrůvku** – báseň na čounanské nápěvy (oblast na jih od Luo-jangu v dnešní provincii Che-nan)
- 17 **Broskvůňko** – báseň na čounanské nápěvy
- 18 **Prosím tě...** – na nápěvy státu Čeng (v dnešní provincii Che-nan)
- **přes hradby do vsi** – ves, zvanou li, tvořilo 25 rodin; byla obehnána hradbami, či spíše hliněným valem
- 20 **Meng** – na nápěvy státu Wej (zaujímal jižní část dnešní provincie Che-pej a severní část dnešní provincie Che-nan)
- **řeka Čchi** – v dnešní provincii Che-nan

- (82) — **věštba** – ve staré Číně se používalo k věštění stonku řebříčku nebo želvích krunýřů (věštilo se podle trhlín, které vznikaly přiložením želvích destiček k ohni); věštba se vykládala podle grafických symbolů v Knize proměn (I ting)
- 21 **ty plody nemělas' jíst** – požití většího množství plodů moruše má údajně na ptáky omamný účinek
- 22 **Si** – dřívější název řeky Lou-che v dnešní provincii Che-nan
- 23 **Lodička z cypřiše** – na nápěvy státu Pej (státeček v severní části dnešní provincie Che-nan)
- 27 **Zadul vítr** – na nápěvy státu Pej
- 28 **Ťin , Wej** – jména řek; obě pramení v dnešní provincii Kan-su, slévají se u města Kao-ling v dnešní provincii Šen-si
- 30 **S chmurami na duši** – na nápěvy státu Pej
- 33 **Zamyšlení** – na nápěvy království; pod tímto označením jsou řazeny písně z okolí dnešního Luo-jangu v provincii Che-nan, v jehož blízkosti se kdysi nacházelo sídelní město panovníků Východních Čou (770–256 př. n. l.)
- 35 **Hlas žluvy** – na nápěvy státu Čchin (v době panování Čou se rozkládal ve východní části dnešní provincie Kan-su a ve střední části dnešní provincie Šen-si; stát Čchin si po mnohaletých válkách podrobil ostatní státy, jež byly pod nominální vládou Čouů, a v r. 221 př. n. l. sjednotil celou říši)
- **vévoda Mu** – Mu-kung, vládce státu Čchin v období Jara a Podzimu (8.–5. stol. př. n. l.), vlastním jménem Žen-chao, zemřel r. 621 př. n. l.; společně s ním bylo pohřbeno zaživa 177 lidí, mezi nimi i tři synové váženého rodu C'-čche
- 37 **Kryso** – na nápěvy státu Wej (zaujímal část dnešních provincií Che-nan, Šen-si, Šan-si a Che-pej; není totožný se státem Wej,

o němž je zmínka v poznámce ke str. 20 – názvy obou států se píšou odlišnými znaky

- 41 **Santálový strom** – na nápěvy státu Wej (viz pozn. ke str. 37)
- 43 **jüe-fu** – původně název hudební instituce, jež byla zřízena císařem Wu-ti (140–87 př. n. l.) za dynastie Západních Chanů, s úkolem shromažďovat básně a lidové písně a pořizovat k nim hudební doprovod; názvu jüe-fu se pak začalo užívat i pro tyto shromažďované veršované skladby a později vůbec pro básnickou tvorbu doby Chan i pozdějšího období, která měla výrazné rysy lidové písně; verše mají různou délku, postupně však převládá pětislabičná veršová forma
- 47 **prodávat zboží** – společenské postavení lidí zabývajících se obchodem bylo ve starých dobách velmi nízké; v bohatých rodinách bylo touto činností někdy pověřováno služebnictvo
- **Ťiou-fiang** – název prefektury za dynastie Chan, v dnešní provincii An-chuej
- **státy Čchi a Lu** – v dnešní provincii Šan-tung
- 48 **Žluté prameny** – podsvětí, kam podle prastarých představ Číňanů odcházejí duše zemřelých
- 53 **žluté hedvábí** – druh hedvábí nažloutlého odstínu, bylo ceněno níže než čistě bílé hedvábí; před vynálezem papíru (v 1. stol. n. l.) bylo používáno ke psaní
- **šťůček** – měřil čtyři sáhy (1 sáh = 3,33 m), šířka byla 2 stopy a 2 palce (1 stopa = 0,33 m, 1 palec = 3,33 cm)
- 55 **mně není souzeno bohatství, hodnosti** – ve staré Číně se provozovalo předpovídání úspěchu či neúspěchu v životě pomocí praktiky zvané siang-šu, založené na zkoumání fyziognomie člověka

- (84) 56 **Čchin Luo-fu** – věhlasná krasavice, opěvovaná v jüe-fu Moruše u stezky (Mo-šang sang)
- 59 **ve dnech svátečních** – sedmý den sedmého měsíce podle lunárního kalendáře, kdy podle pověsti dochází k setkání hvězd Pasáček a Přadlena, a devatenáctý den každého měsíce, který byl ve staré Číně ženským svátkem; v ten den byly ženy osvobozeny od pracovních povinností a mohly se věnovat zábavě
- 66 **zkoumat kalendář** – před závažným rozhodnutím se ve staré Číně pečlivě zkoumala všechna data důležitá pro volbu příznivé doby; v případě sňatku se podle horoskopu srovnávaly den, měsíc a rok narození ženicha a nevěsty a podle složitých propočtů se stanovil příznivý den pro konání svatebního obřadu
- 67 **Ťiao-kuang** – podle starého administrativního dělení to byly dvě oblasti na jihu Číny: Ťiao-čou a Kuang-čou; později byla oblast Kuang-čou začleněna do oblasti Ťiao-čou
- 70 **nanšanské skály** – symbol dlouhého věku
- 72 **Chua-šan** – pravděpodobně starý název některé z hor v koman-dérii Lu-ťiang (v dnešní provincii An-chuej)
- **jüan-jang** – mandarinská kachna, symbol věrnosti a lásky
- 75 **velký chán** – panovnický titul užívaný kmeny v severozápadních oblastech

Lidová tvorba, ona autentická, umělecky ztvárněna výpověď o životě, smýšlení a cítění prostých příslušníků lidského rodu, je nejbýtostnějším projevem osobitosti národní kultury – v ní se odráží charakter národa, jeho estetické cítění a vidění, i specifika jeho výrazových prostředků.

V kontextu čínské literatury, v jejím více než třítisíciletém vývoji, lidová tvorba zaujímá zvlášť významné místo. S ní se spojuje vznik mnoha vynikajících děl, jež se zařadila mezi poklady nejen čínské národní kultury, ale i kultury světové, k ní se váže i zrod a rozvoj různých literárních druhů a forem, a ona byla v dějinách čínské literatury trvalým inspiračním zdrojem individuální umělecké tvorby.

Písmem zachycena stará čínská lidová poezie, kterou v tomto výběru představujeme českému čtenáři, je jen nepatrným zlomkem obrovského bohatství čínské lidové slovesnosti, jež v průběhu historie vznikala mezi lidem a šířila se ústním podáním. Její vliv však byl nesmírný; hluboce působila na celou čínskou básnickou tvorbu, z ní čerpali a na ni navazovali velikáni čínského básnictví, jako byli Čhü Juän, Tchao Jüan-ming, Li Paj, Tu Fu a další.

Lidové písně z nejstarší čínské básnické sbírky, proslulé Knihy písní (Š' ťing), jsou v našem výboru zastoupeny jedenácti skladbami. V knize písní představují lidové písně nejpočetnější a také umělecky nejhodnotnější složku. Jsou obsaženy hlavně v oddílu siao ja (malé ódy). Pocházejí z různých oblastí, jež byly pod nominální vládou dynastie Čou, a většinou spadají do období mezi 8.–6. stol. př. n. l. Podle některých pramenů bylo sbírání lidových písní organizováno úřady pro potřeby panovnického dvora, kde k nim byl pořizován hudební doprovod. Lidovým písním se přisuzuje i důležitá funkce z pohledu sociologického – reprezentovaly

jakési veřejné mínění a panovník z nich usuzoval na smýšlení lidu a na jeho poměr k vládě. Podle některých verzí přinášeli čouskému vládcovi písně z různých krajů vazalové přicházející na panovnický dvůr. Kdy a kým byla sbírka uspořádána, nelze věrohodně prokázat; čínská tradice připisuje tento čin Konfuciovi (552–479), jenž údajně provedl výběr z velmi rozsáhlého materiálu (uvádí se, že to bylo více než tři tisíce básní) a texty upravil. Konfucius se sám o Knize písní často zmiňuje a připisuje jí veliký význam pro obohacování a rozvíjení lidské osobnosti jak po stránce citové, tak i po stránce rozumové a vysoce vyzdvihuje i její etickou a společenskou funkci. Později byla jeho následovníky kniha písní zařazena mezi kanonické knihy.

Knihy písní umělecky působivě postihuje dobovou atmosféru v široké tematické rozrůzněnosti – od písní milostných až po básně s výrazně sociálně kritickým nábojem. Je nezidealizovanou reflexí rozmanitého života čínské společnosti v hluboké minulosti, vyjádřenou neobyčejně prostým, a přitom velmi výstižným jazykem. Básně vynikají hloubkou citu i silou básnického obrazu, jsou působivým uchopením reality, dodávajícím prostě líčeným životním faktům hlubší smysl.

Lidové písně jüe-fu, které jsou v knížce zastoupeny pěti skladbami, vznikly o několik set let později. Jejich označení je transpozicí názvu instituce Jüe-fu – Hudebního úřadu, založeného rozhodnutím chanského císaře Wu-tiho v r. 120 př. n. l. Jeho úkolem bylo shromažďovat lidové písně a komponovat k nim doprovodnou hudbu. Názvem jüe-fu se pak začaly označovat i samotné písně shromažďované Hudebním úřadem, a později vůbec anonymní i autorská básnická tvorba nesoucí výrazné rysy lidové písně – bez ohledu na to, zda skladba měla hudební doprovod, či nikoliv. Sběratelská činnost Hudebního úřadu byla několik let před naším letopočtem zastavena a k jejímu obnovení dochází až ve 4. stol. na jihu Číny. Zřízením této instituce a zásluhou její dlouholeté činnosti se dochoval značný počet lidových písní z oné doby, především z jižních oblastí Číny; zachyceno bylo však i několik desítek severních jüe-fu.

(87)

Písňě jüe-fu úzce navazují na lidové písňě Knihy písní a dále rozvíjejí jejich realistickou tradici. Pravdivě odrážejí životní pocit lidu, jeho radosti i strasti, a dávají také silně zaznít jeho protestu proti útlaku a zotročení lidského ducha. Mezi Knihou písní a písňemi jüe-fu je vzdálenost zhruba čtyř set let, během níž došlo v čínské společnosti k mnoha významným změnám (v oblasti sociálně ekonomické přechod k raně feudální společnosti, ve sféře ideologické zejména vznik konfucianství a jeho přeměna ve státní ideologii, ale i pozdější zesílení vlivu taoismu apod.), což nachází svůj odraz i v obsahové složce písní jüe-fu a jejich námětové orientaci.

V básnické tvorbě označované souhrnně názvem jüe-fu je podobně jako v Knize písní nejdůležitější složkou lidová píseň. Ve známém Sborníku písní jüe-fu (Jüe-fu š' ťi), který za Sungů (960–1279) sestavil Kuo Mao-čchien, jsou lidové písňě obsaženy především v oddílech siang che ke (písňě se souzvučným doprovodem) a ca čhü (rozmanité skladby), jež jsou považovány za nejhodnotnější část celého sborníku. V našem výboru patří k písním siang che ke básně Sirotek a Vyšel jsem zadními vrátky, ke skladbám ca čhü básně Setkání a Letí pávi...

Písňě jüe-fu sehrály významnou úlohu ve vývoji literárních druhů – s jejich jménem je spojen vznik a rozvoj skutečné epiky v čínské básnické tvorbě. Již předtím sice existovaly veršované skladby, jejichž kompoziční složkou je děj (např. některé básně z oddílu ta ja (velké ódy) v Knize písní, známá Čchü Jüanova báseň Li sao (Setkání s hořkostí) aj.), avšak o pravé veršované epice můžeme hovořit teprve u chanských lidových písní. Pod jejich vlivem dochází pak k rozvoji epiky i v autorské básnické tvorbě. S lidovou tvorbou období Chan souvisí také rozvoj pětislabičné básnické formy. Zatímco v Knize písní převládají verše čtyřslabičné, objevuje se nejprve v chanských lidových popěvcích a posléze i v písňích jüe-fu verš pětislabičný, který také lépe odpovídal vyjadřovacím potřebám syžetového literárního žánru. Tato veršová forma, která po řadu staletí byla určující v čínském básnictví, za Chanů teprve

postupně krystalizuje; proto mezi tehdejšími jüe-fu nacházíme nezřídka i básně s různě dlouhými verši (v našem výboru jsou to například básně Sirotek a Vyšel jsem zadními vrátky).

Výběr básní v obou dílech knížky byl veden záměrem dát zaznít zejména oné realistické notě v staré čínské lidové tvorbě a ukázat kontinuitu, ale současně i osobitost této tvorby dvou různých období vývoje čínské společnosti. Představuje našemu čtenáři čínskou lidovou píseň s akcentem na její charakteristický rys – pozoruhodně otevřené sociálně kritické zabarvení. Zvláště chce však naši čtenářskou veřejnost seznámit s méně známým žánrem čínské básnické tvorby – s tvorbou epickou, zejména v její rozvinuté podobě v písniích jüe-fu. K jejím vrcholům patří především skladby Letí pávi... (Kchung-čhie tung-nan fej) a Píseň o Mu-lan (Mu-lan š').

Balada Letí pávi... vznikla pravděpodobně na sklonku dynastie Chan v období Tien-an (označení devízy vlády císaře Sien-tiho v letech 196–220, v dějinách čínské literatury významná etapa vývoje poezie); přes její pravděpodobné pozdější úpravy ze strany literátů uchovává si tato rozsáhlá skladba zcela charakter lidové písně. Balada se objevuje v psané podobě s úvodním komentářem, kde se praví:

„Na konci dynastie Chan, za panovnické éry Tien-an, žena malého úředníka Tiao Čung-čchinga z prefektury Lu-ťiang-fu, paní Liou, byvši vyhnána z domu Čchung-čchingovou matkou, přisáhala, že se již nikdy neprovdá. Přinucena rodinou k novému sňatku, skočila do vody a utopila se. Když se to Čung-čching doslechl, spáchal sebevraždu, oběsiv se na stromě v zahradě. Jejich současníci, zarmoucení touto událostí, složili tuto báseň.“

Tragický příběh lásky dvou mladých lidí nabývá v kontextu společnosti svázané rigorózními principy feudální morálky nové dimenze – staví do ostrého světla konflikt mezi přirozeností lidského citu a svažující dogmatikou ortodoxního konfuciánství a ještě více zvýrazňuje hloubku citu obou hlavních postav příběhu, neboť jejich sebevražedný čin je neodpuštělným prohřeškem proti principu „siao“ – kategoričkému příkazu poslušnosti a oddanosti ve vztahu k rodičům, který,

kromě jiného, velí chránit vlastní život a postarat se o potomstvo, aby tak byl uchován a pokračoval život dřívějších pokolení.

Píseň o Mu-lan pochází pravděpodobně z 6. stol., z doby, kdy Čína byla rozdělena na tzv. Severní a Jižní dynastie; je považována za nejvýznamnější představitelku severních jüe-fu. I ona zřejmě prošla úpravami v pozdějším období, svůj ráz lidové písně si však plně uchovala. Prostým a neobyčejně hutným, až lapidárním jazykem opěvuje statečnost dívky, její oddanost vůči rodičům i odvahu překonat rámeček konfuciánské etiky, vymezující ženě podřízené postavení ve společnosti.

Přetlumočení, v němž se v této knížce předkládají staré čínské básně českému čtenáři, je pokusem o přiblížení se k autenticitě originálu a postižení jeho základních rysů i o osvědčení jeho sdělnosti v diametrálně odlišném kulturně historickém kontextu. Typologické rozdíly mezi starou čínštinou a moderní češtinou, specifika výrazových prostředků starého čínského jazyka a jeho zachycení ideografickým typem písma, specifická prozodická systémů obou jazyků a další faktory související s fungováním těchto jazyků ve zcela odlišných podmínkách, to vše bylo přirozeně zdrojem četných obtíží na cestě k vytčenému cíli.

Aniž bych chtěl čtenáře příliš zatěžovat podrobnostmi, bude snad v této souvislosti užitečné připomenout alespoň některé ze specifických rysů jazyka originálu, z něhož byl překlad pořízen. Stará čínština je v podstatě izolujícím typem jazyka, s jednoslabičnými, neohebnými slovy, v níž je hlasové melodie využito k rozlišování významů slov, a její tónický systém se stal podstatnou složkou metrického schématu čínské verzifikace (opomíjíme změny v jazykovém vývoji od Knihy písní po jüe-fu). Pro psanou formu jazyka je přitom charakteristická tendence k úspornému vyjadřování; přispíval k tomu zejména komplikovaný grafémický systém, který nutil ke stručnosti a vynechávání všeho nepodstatného. Ve staré čínštině je verš segmentem o několika slabikách (v Knize písní jsou převážně verše čtyřslabičné, v jüe-fu nejčastěji

(90) pětislabičné) a každá slabika je zpravidla zvukovou podobou slova; přitom gramatický vztah mezi slovy není vyjádřen jejich tvarem, nýbrž slovosledem, případně pomocným slovem. Vysoká sémantická hustota v několikaslabičném veršovém segmentu, častá víceznačnost monosylabických slov, specifické výrazové prostředky apod., spolu s neobyčejnou koncizností jazykového vyjádření vytvářejí ohromné napětí mezi básněmi originálu a jejich přetlumočením do současné češtiny; toto napětí se pokouší překlad řešit u každé básně zvlášť, vycházející z integrity jejich formy a obsahu.

Překlad přihlíží k veršové formě předlohy, avšak neusiluje o její přesné napodobení, jak je to například příznačné pro překladatelskou metodu školy J. Vrchlického, jež našla své uplatnění i v českém překladu *Knihy písní* (vyšla v r. 1897 pod názvem *Ši-kingu* a vznikla ve spolupráci významného českého orientalisty R. Dvořáka a J. Vrchlického)*. Odlišnosti mezi soustavami formy a významu v obou jazycích staví do popředí otázku funkční ekvivalence veršových forem.

* Rozdíly vyplývající z odlišné délky slov v češtině a čínštině řeší autoři zmíněného překladu tak, že v podstatě zdvojují počet slabik českého verše. Zajímavý je pokus o napodobení jednoslabičnosti čínského originálu v básni *Povinnost nad rozkoš* (*Ši-kingu*, část II, I., VIII. 1., str. 23), jenž současně naznačuje i problémy, které zde důsledné uplatnění této překladatelské metody přináší:

Snad pěl již kur?

Snad pln i dvůr?

To nepěl kur,
to zvuk je mur.

Hle slunce svit,
dvůr plní lid!

Ne slunce to svit,
měsíc se kmit.

(91)

Například délku překladového verše bylo nutno řešit s ohledem na skutečnost, že proti pravidelné jednoslabičnosti čínského slova stojí česká slova skládající se z různého počtu slabik a že i konciznost a stručnost jazykového vyjádření v čínštině má poněkud jiné funkční zatížení než v češtině. K tomu lze dodat, že již samotné posouzení estetické působivosti zvukových prostředků původní orální podoby básní komplikuje skutečnost, že se s nimi setkáváme v psané podobě prostřednictvím ideogramů, jež se čtou podle současné výslovnosti, a tím je zastřeno původní využití fonetických prvků v těchto skladbách (ideografický typ písma není přímo vázán na zvukovou stránku označovaných jednotek).

Překlad usiluje o vystižení a sdělení původního díla, nikoliv o vytvoření díla nového, inspirovaného předlohou, a nesnaží se ani originál „vylepšovat“. Pokouší se zachovat prostou dikci lidové písně, i když současně přihlíží k tomu, že jde vesměs o skladby později upravované. Místy archaizující náznaky ve stylizaci převodu mají přispět především k navození dobového koloritu (nejde tu ovšem o substituci stylu staré psané čínštiny a jejich zvláštností vyplývajících ze specifických funkcí ideografického typu písma). Přetlumočení obsahových a estetických hodnot staré čínské lidové poezie, jak je nabízí tento výbor, vychází z výše naznačených cílů

Hmyz bzuče vzlet,
slast s tebou zde dlet,
leč lid by šel,
hněv na nás by zved.

Jde o dialog mezi mužem a ženou – žena muže pobízí, aby vstal a odebral se k ranní audienci na nádvoří paláce, kde se již shromáždili ostatní, ale muž se jí to snaží všemožně vymluvit. Poslední sloka může být interpretována dvojím způsobem – jako slova, která pronáší žena, i jako slova, která pronáší muž.

(92) a je jim podřízeno. Jde přirozeně o jeden z možných interpretačních přístupů; konstantou však zůstane vždy požadavek zachování pravdivosti reprodukce původního díla. V pozadí jeho obsahové interpretace stojí kulturně historický kontext, nacházející svůj odraz i v sémantické složce jazykového materiálu. Tyto faktory, spolu se zvláštnostmi sémantického systému jazyka předlohy, vymezují pak i hranice možností alternativních řešení při hledání adekvátních jazykových prostředků pro vyjádření obsahových kvalit originálu.

Na závěr bych chtěl vyslovit přání, aby tento překlad malé, leč velmi významné části staré čínské lidové poezie – překlad, který vzhledem k originálu může být pouze aproximací – naladil čtenáře na onu souzvučnou strunu, která mu umožní vcítit se do naturelu a psychiky národa, jenž se vyvíjel v tak odlišných kulturních a historických podmínkách. A také, aby se tato knížka stala malým příspěvkem k hlubšímu poznání zdrojů obrovské tvůrčí potence, která je tak příznačná pro celou čínskou básnickou tvorbu.

Jaromír Vochala

O B S A H

7 Předmluva

Ž Knihy písní

13 Odkudsi z ostrůvku

17 Broskvůňko

18 Prosím tě...

20 Meng

23 Lodička z cypřiše

27 Zadul vítr

30 S chmurami na duši

33 Zamyšlení

35 Hlas žluvy

37 Kryso

41 Santálový strom

Ž písní jüe-fu

47 Sirotek

50 Vyšel jsem zadními vrátky

53 Setkání

54 Letí pávi...

75 Píseň o Mu-lan

81 Poznámky a vysvětlivky

85 Doslov

EDICE
verše
SVAZEK
(43)

Zpěvy od Žluté řeky

Z čínských originálů přeložil, přebásnil, ilustrace vybral,
úvod a doslov napsal Jaromír Vochala

Podle edičního návrhu Vladimíra Nárožníka
graficky upravil Vladimír Verner

Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2014 jako svou 1213. publikaci

Vydání třetí, ve Vyšehradu první. AA 1,41. Stran 96

Redigovala Blanka Koutská

Odpovědná redaktorka Marie Válková

Vytiskla Těšínská tiskárna, a.s.

Doporučená cena 168 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.

Praha 3, Víta Nejedlého 15

e-mail: info@ivysehrad.cz

www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-199-9